

Almanac de Interlingua

Numero 34 –Septembre 2012

Editor: Cláudio Rinaldi (almanacdeinterlingua@yahoo.com.br)

Vocation pro votar

Le linea de montage de un fabrica de automobiles: ecce un symbolo del efficientia german.

Ben que le notituario international repete a exhaustion nomines de paisas como Grecia, Italia, Espania e Portugal, le decisiones que pote liberar los del foco mediatic essera prise per qui governa Germania e Francia. Que ha ducte iste duo paisas a, insimul com Anglaterra, exercer iste rolo de leaderantia sur le altere populos europees? Un explication simplicite dicera que illos commanda perque ha plus pecunia que le alteres. Illo es ver, ma il es anque ver que lor pecunia non germinava del solo ni arrivava la perque le alteres lo livrava sin resistentia. Le historia es un poco plus complexe.

Germania viveva su miraculo economic a partir del 1950s. Totevia, como esque un pais applatate, deroutate in duo guerras mundial, ha successe realliar se in tempore tanto curte? Le recepta include le controlo rigide del inflation e del ratas cambial – quotate a 4,20 marcos post le Secunde Guerra, le dollar perdeva valor poco a poco usque a attinger 1,80 marco al fin del 1990s –, plus un vision extremamente pragmatic del economia. Salvo breve periodos de exception, le germanos ha reelecte le mesme partito politic pro governar les ante plure decennios. Le formation de operarios e technicos es un obsession national. Le impletion del necessitates economic es prioritari al satisfaction del individuo, de maniera que le funcionamiento del pais face memorar un linea de production. In cambio, le citatano german recipe servicios de qualitate irretocabile e usufrue un standard le vita assatis satisfaciente. Le mesme modello de gestion se adopta per le paisas con le plus alte developpamento human in le mundo, como Finlandia, Danmark e Svedia. In Brasil, le PSDB (Partito del Socialdemocratia Brazilian) comparti un vision de mundo simile, como attesta le currente proliferation de

scholas technic in le stato São Paulo – representante le classe del interprenditores, il es natural que le partito ha como prioritare le formation de operarios. Assi como in Germania, le precio del voto es le garantia de un occupation.

Anglaterra perdeva su condition de plus grande imperio mundial al longo del 20^e centennio. Tamen, le pais ha sapite conservar su tradition cosmopolita e interprendente. Su institutiones ha resistite – exemplos es le monarchia e le libra sterling – e se ha ben adaptate al tempores moderne. Le citatano anglese digne de orgolio non es le operario, ma plus tosto ille qui ha ideas innovative e perseverantia pro transformar los in realitate. Le libertate financiari es un premio que le homine debe conquerir con su proprie effortio, e con illo veni le independentia de action e de pensamento. Le mentalitate anglese inspirava le modello politic del Statos Unite, in que le precio del voto es le garantia de un legislation favorable al interprenditor.

Un exopero general in Paris: le plen conscientia politic del travaliatores francese causa sovente interrupciones al servitios public.

Francia ha un historia marcate per cambios de regime, exoperos general e revoltas de studiantes. In poc locos le citatanos ha tante conscientia de lor fortia politic, e in consequentia le governantes non ha option sinon laborar per le benesser social. Si le germano compli su deberes pro meritar certe directos, le francese demanda con anticipation su directos, e non se evade de esser utile al patria assi que los obtene. De modo general, le debile equilibrio inter le austeritate economic e le satisfaction del expectationes popular non ha impedito que le franceses prospera. In comparation a Germania e Anglaterra, totevia, Francia occupa le tertie loco. Le pais termina suffrente con le exceso de democratia, post que le voces del populo e del uniones laboral ni sempre es le plus sage, e le constante interruption del servicios obstrue le progresso. In Francia, le voto ha un costo philosophic, un ligamine indissociabile con le libertate, ben que il se tracta de un valor idealisate. Pro recipere lo, le politico francese debe monstrar multo clarmente que ille admitte le poter de decision de su electores. Iste pensamento ha inspirate le politica argentin, respectate le debite proportiones.

In resumo, si iste tres pais domina le scena europe hodie, il es perque illos ha cultivate virtutes que los elevava al condition de leaders. Cata un a su maniera, cata un fidel a su ideales, le tres avantiava e se stabliva in grande parte perque lor governantes habeva le capacitate de profitar le vocation de su populo, e perque le populo de cata un de illos se ha submitte a governamentos que reflecte su expectationes.

Le quarte via

Post scriber sur tres paisas que, per distincte camminos, attingeva le condition de leaders europee e mundial, io me dedica ora al paisas que “bomba” in le scenario global sequente un via alternative que, al minus usque ora, ha date bon resultados.

Brasil, Russia, India e China ha in commun un territorio gigante e ressources natural e human abundante. Tamen, iste capital es a disposition de iste paisas ante tempore ben plus longe que le recente progresso economic que illos disfructa, dunque non pote usar se como sol explication del prosperitate. Il es frivole afirmar que illos cresce solmente perque le momento es favorable o perque le paisas plus ric es in difficultate. Le ascension del BRIC ha relation con le politicas que illos ha passate a adoptar.

Le quatro paisas comenciava a elevar se ab quando illos credeva in lor potentialitate, considerante se capace de evoluer. Primo on debeva liberar se del “complexo de can sin pedrigree”, del stigma de nation que non ha successa. China obteneva su dose de animo post le revolution maoista de 1949; illo partiva avante, dunque, e hodie cammina a large passos verso le prime position in le economia del planeta. India discoperiva su vocation durante le phenomene del globalisation e del boom technologic del 1990s. Secundo le nove optica del pais, lo que antea esseva le problema del superpopulation ha passate a considerar se como fortia laboral abundante, enthusiasmate con le possibilitate de ascension. Russia ha superate le colapso sovietic e ja plana su retorno al position de protagonista in le intricate relationes international. E Brasil prende a unguas e dentes le traino del evolution, ingagiante se in meliorar su infrastruttura e su institutiones.

Un call center indian: un exercito de travaliatores de basse costo al servicio de companias de tote le mundo.

Sia per le dimension de lor mercatos de consumo o per lor reservas energetic, le quatro paisas es essential pro le continuitate del systema economic currente. Lor ressources debe disputar se per le paisas industrial, e illo los stimula a propagandar lor supposite virtutes. Un maniera de facer lo es effortiar se pro superar le subdeveloppamento con grande operas structural (ferrovias, autovias, portos, aeroportos, operas sanitari e de urbanismo) e con le reforma de modelos institutional archaic e dispendiose (impostos redundante, fiscalisation inefficace, leges contradictori, organismos public que se superpone o se guerrea). Altere modo es essayar meliorar lor imagine per strategias de autopromotion, inde le unda de sediar cuppas mundial,

competitiones olympic e cursas de automobile. On investe, ancora, in le integration de iste quatro gigantes, assi que illos dependera minus de paisas externe al bloco e, consequentemente, habera plus fortia al tabulas de negotiation – per iste ration le gruppo ha invitate Sudafrica ante poco, passante a denominar se BRICS.

Le quartetto comparti tamben alcun ideologias politic. Le tolerantia al corruption e al pirateria, per exemplo, es commun a totes e promove tanto le mafia russe como le productos electronic chinese, plus le oligarchias e monopolios brasilian. Unificar le interesses del persona physic, juridic e public es anque ben acceptate e non causa estranietate. Le popularitate de governantes moralmente condemnabile es altere puncto passive. Le avantage immediate prevale sur aspectos de longe termino, e le satisfaction economic scopa a basso del tapete eventual pudores ethic. In altere parolas, le stylo “roba ma face” attinge grande successo ante le audientias electoral. Le precio del voto, in iste paisas, es negociabile secundo le occasion – le sol exception es China, ubi non se vota.

In summa, le modello que prospera le plus actualmente ha characteristics sui generis, forsan choccante de initio pro le personas plus scrupulose. Si illo continuara dante bon fructos, il es mesmo possibile que le nove stylo placera al grande portiones de mundo que ancora cerca un modello de civilisation pro imitar.

Paulo Maluf es cercate per le Interpol, durante que Vladimir Putin es associate al mafia russe. In lor paisas, ambes conta sur un quantitate considerabile de electores fidel.

Le duo chronicas supra se ha traducte del originale in portugese *Vocação para votar* e *A quarta via*, publicate in le jornal *Repórter Leme* le dies 28 januario e 4 februario 2012, respectivamente. Ambes esseva scripte per Cláudio Rinaldi e reproduce visiones personal sue. Commentarios critic es benvenite, specialmente per personas habitante le paisas mentionate.

Quanto pesa le humanitate?

Secundo le revista scientific *BMC Public Health*, 62 kilos es le peso medie del personas con etate superior a 15 annos. Insimul, iste personas pesa 287 milliones de tonnas, del quales 6,2% se debe al obesitate o superpeso. Le peso medie de un brasiliano es 66 kilos; lo de un statounitese es 82 kilos. Le consumo mundial medie diari de calorias es 2549 per individuo. In le Statos Unite, iste numero ascende a 2874. Si tote le mundo mangiava e pesava como le statounitese, le production de alimentos deberea augmentar como si il existeva 500 milliones de personas plus in le planeta.

Qui ha armas nuclear?

Post le explosiones atomic promote per le Statos Unite in le urbes japonese Hiroshima e Nagasaki in 1945, le quatro altere victores del Secunde Guerra Mundial tamben se animava a developpar armas nuclear. Usque a 1966, le Union Sovietic, le Regno Unite, Francia e China faceva exploder lor bombas a fin de experimentar con iste periculose typo de technologia. In 1970 comenciava a valer le Tractato de Non-Proliferation Nuclear (TNP), que divide le pais signante in duo blocos. A un latere es le club atomic, formate exclusivemente per iste cinque pais, que ha ancora dominate le Consilio de Securitate del Naciones Unite. Per le tractato illos ha permission pro conservar lor arsenales e developpar nove recercas e armas, totevia sin repassar lor cognoscentia a altere nationes. Foras del club es tote le altere pais signante, que se ha compromisse a nunquam developpar armas atomic. India, Pakistan e Israel non ha signate le tractato e detene bombas atomic – ben que le ultime non lo ha confirmate. In 1997, le Agentia International de Energia Atomic approbava un protocolo additional que autorisa inspectiones sin aviso, sin negotiation de conditiones e in locales sin ligamine con le industria nuclear. Brasil e Iran non adhereva a iste imposition. In 2003, Corea del Nord se retirava del TNP e ha constructe bombas nuclear ab tunc, totalisante novem pais possedente armas atomic.

Gaelico perde spatio in Irlanda

Ab su independentia in 1922, Irlanda ha adoptate mesuras pro proteger le idioma que se parlava in le insula usque al conquista anglese in le Medioevo. Assi, le gaelico es official insimul con le anglese, e inclusive idioma de travalio del Union Europee ab januario 2007. Tote documento official se publica preferentemente in irlandese, subjecto obligatori ab le education infantil e lingua vehicular de circa duo centos *gaelschools* con immersion linguistic.

Nonobstante, le resultado non es excitante: 69 per cento del population cognosce poco o multo poco le irlandese, ante 31 per cento que lo parla ben o multo ben. Il ha bilinguismo real solmente in le *gaeltacht*, zonas in que illo es majoritari e recipe protection ancora plus grande, ma ubi habita solmente 85 mille personas. Extra illos, solmente altere 10 mille lo ha como lingua materno, assi que ni 100 mille personas ha le gaelico como lingua native hodie, contra circa 250 mille in 1922.

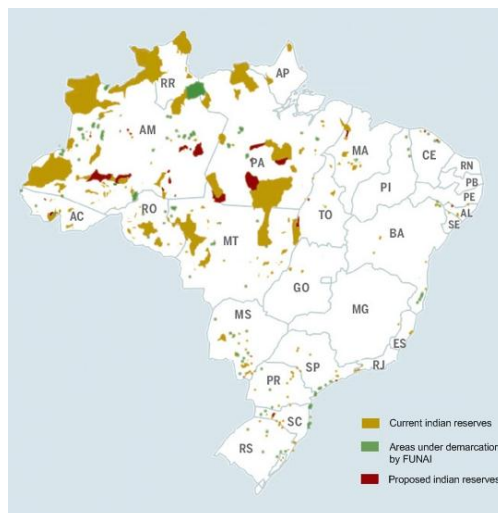
Ante tal panorama, inclusive le Fina Gael, partito nationalista fundate per Michael Collins, ha proposit que se elimina su character obligatori in le schola, ubi, on assecura, illo se ha converse in un subjecto antipathic.

Le areas rubie sur le mappa signa le localisation del *gaeltacht* irlandese.

Adaptate del articulo *El gaélico pierde terreno en Irlanda*, publicate in le blog *La Voz de Galicia* (www.lavozdeg Galicia.es) le 23 januario 2010.

Brasilianos qui non parla portugese

Localisation del areas indigena brasilian.

Le ultime censo brasilian ha constatate que quasi 820 mille habitantes se declara indios. Secundo le Fundação Nacional do Índio (Funai), 560 mille vive in villages o reservas delimitate. Il ha in Brasil 225 populos indigena qui parla 170 idiomas. Funai ha information de 77 communitates indigena que ha nunquam habite contacto con non-indios.

Ben que le indios representa minus que 1 per cento del population total, on les destina 683 areas special totalisante 12 per cento del territorio national. Le constitution brasilian les garanti le derecho a studiar lor proprie lingua e historia, a conservar lor modo de vita e a habitar lor terras de origine. In le ultime decennio, iste terras se ha augmentate 40 per cento, ultrapassante 107 milliones de hectares. Il ha 2500 scholas indigena con 3000 inseniantes e 176 mille studiantes. Le taxa de alphabetisation inter le indios es hodie 74 per cento, e il ha circa 2000 individuos attendente le universitate.

In compensation, 285 mille indios vive in situation de extreme povressa e depende de auxilio economic statal. Le anemia e le obesitate es questiones sanitari grave inter illes. Plus, un numero alte de indios ha morte in confrontationes con fermeros o in disputas intertribal.

Sedentarismo letal

Es sedentari le individuo qui quasi sempre es sedite, qui cammina poco e se exercita ancora minus. In latino, *sedentarius* es qui travalia sedite – ab *sedere*, verbo significante seder. Hodie, le massacre mediatic obliga tote le gente a currer sur un matta electric usque al exhaustion. Perder alcun kilos ha passate a esser un question de honor, e le sedentario es un figura politicamente incorrecte, un mal exemplo per su adipositate e su risco de acquirer maladies letal.

Letal es un altere maniera pro dicer mortal. Su origine es le latino *letum*, ‘morte’, que dava le adjectivo *letalis*, ‘mortal’. Mancante de un explication etymologic pro iste termino, on lo associava al greco *lethe*, ‘oblido’, currente in le expression *lethe hydor*, le ‘aquas del oblido’ in Hades, secundo le mythologia. Per illo in anglese on scribe *lethal*, con TH, error reproducte in le *Interlingua-English Dictionary* e anque in le *English-Interlingua Dictionary* per René Grothmann. Le lingua francese usa le etymologia correcte in su *léthal*, assi como le *Dicionário Português-Interlingua* per Euclides Bordignon.

Un lector se manifesta

Le 5 agosto, Ronald ter Haar inviava al cassa e-postal del Almanac le sequente message:

Car senior Cláudio Rinaldi,
Como lector de vostre Almanac e como io pensa que omne interlinguistas son homines intelligente, responsabile e con interesse mundial, io demanda vostre attention pro le articulo multo importante sequente. Iste articulo ha essite placiato per le organisation international Greenpeace ('Pace Verde') in grande jornales in Hollanda. Io ha traducite lo in interlingua. Io pensa que le texto es clar. Io spera que vos e altere brasilianos, per exemplo abonatos super le Almanac, vole adjutar salvar le foreste pluvial amazon. Io etiam va inviar mi traduction in interlingua verso Greenpeace pro interessar los pro nostre lingua international.

Ecce le articulo traducte per Ronald ter Haar:

Pro un futur san de nostre planeta le Foreste Amazonic in Sudamerica es indispensabile. Illo forma le medietate de tote le foreste pluvial tropical e alberga un quarto de omne species de plantas e animales vivente super le terra. Le foreste pluvial prende quantitates enorme de CO₂ ex le atmosphaera, que es crucial pro nostre climate. E de plus: centos de milles de habitantes autochthone depende pro lor superviventia del foreste pluvial.

Quasi duo tertios del territorio amazonic es in Brasil, ubi illo es menaciate a causa del abattimento, exploitation minari e le extension de dominios agricultural. Desde 2005 le deforestation diminue gratias al legislation sever e al controllo. Sed in maio de iste anno le presidente brasilian signava sub le pression del latifundiaris (grande proprietarios) un lege que conducera a abattimento de plus del foreste pluvial, considerante que sexanta milliones de hectares de terreno apte pro agricultura es inculte. Dum annos Greenpeace jam protesta contra le destruction del foreste pluvial e face campania pro un proposition legal que debe stoppar le deforestation irrevocabile.

Pro presentar iste si-nominate lege "zero-deforestation" on besonia 1,4 million de signaturas brasilian. Nunc il ha jam 421.000 placiato. Etiam vos pote adjutar per signar pro zero-deforestation in le territorio amazonic.

Le editor demandava a Ronald de contar nos sur su motivationes pro travaliar per le causa ambiental. Ecce su parolas:

Multe gratias pro tu reaction. Io spera que multe plus homines adjutara salvar le foreste pluvial con omne habitantes, sia le homines, sia le animales, sia le vegetation. E de plus: illo es multo importante pro nostre futuro.

Le natura de nostre planeta bellissime es in periculo, etiam per individuos qui pensa solmente a lor richessa personal. Il me pare que multe homines ha oblidate totalmente que anque nos son un parte de iste natura! E etiam un parte significante per nostre influencia super le apparentia de nostre planeta. Plure destruction del terra significa sin dubita plure destruction de nostre futuro. Io multo ama le natura e vole adjutar proteger lo. Igitur io es un donator de Greenpeace e io adjuta lor actiones per mi reacciones super internet, viste que io ha 68 annos e io non pote adjutar physicamente. Pro le mesme motivo io es anque donator del WWF (World Wildlife Fund, o Fundo International pro le Defensa del Natura). Anque a causa de iste duo organisationes mundial, nostre natura ha, sperabilemente, un futuro melior.